

BirGün Pazar gazetesi

OGÜN SANLI SOY: Bizimle alay edenlerin çocukları bizi dinliyor

Rock ve metal dinleyicileriyle ilgili önyargılardan sıyrıldık. Artık birazcık daha mainstream diyebileceğimiz, daha ana akım müzik tarzları içerisinde yerini buldu. Sırf saçmızdan, giyimimizden kaynaklı olarak maruz kaldığımız saçma sapan olaylar da yaşandı. Bizi zamanında eleştiren ya da alay edenlerin çocukları bizi dinliyor şimdi. **İşıl ÇALIŞKAN/14'te**

osanlısoy/Baran Doğan

SARAYIN ÇATLAKLARINDAN SIZAN KIRLI İLİŞKİLER:

İktidar geriliyor rezalet saçılıyor

Yerel seçim yenilgisi sonrası, AKP-MHP bloku içindeki rezalet de iyiden iyiye açığa çıkmaya başladı. Bu hafta BirGün Pazar Forum'da mafyatik ilişkileri, bürokrasideki çatışmayı ve siyasi içeriğini gazeteciler Bahadır Özgür, Cengiz Erdiñç ve Asuman Aranca'ya sorduk.

DepoPhotos

Çatlaklardan kirli ilişkiler sızıyor

YUSUF TUNA KOÇ
Araştırmacı
10'da

Rejim üzerinde biriken gerilimin bir sonucu

BAHADIR ÖZGÜR
Gazeteci
10'da

İktidardan bürokrasiye uzanan savaş

ASUMAN ARANCA
Gazeteci
11'de

Türkiye narko devlet olma yolunda

CENGİZ ERDİÑÇ
Gazeteci
11'de

EMİNE UÇAR İLBUĞA:

Bildiğin gibi değil!

Her ailede, her işyerinde arkadaş grubunda dengeyi sağlamak zorunda bırakılan biri vardır, Matthias Glasner'in *Ölme*'de bu denge sağlayıcı Tom, Vuslat Saraçoğlu'nun *Bildiğin Gibi Değil*'inde ise Tahsin oluyor. **8'de**

HAYDAR ERGÜLEN:

Tahta masa

Bakkalmızı kaybettik, dostumuzdu, yoldaşımızdı, rengimizdi, okuryazardı, Evrensel, BirGün, Cumhuriyet ve Oksijen gazetelerini okurdu, markette satılmayan içkilerle doluydu rafları. **13'te**

TUĞRULCAN ELMAS:

GPT4o ve sorular

OpenAI CEO'su yeni ürünün *Her* filmi gerçekleştirdiğini belirtmek için "her" diye tweet attı. Teknoloji *Her* filmine teorik olarak izin verirken pratikte zorlanıyor. Pratik limit kısa vadede aşılacak mı kesin değil. **8'de**

GÜRAY ÖZ:

"Uçuşu hatırla"

Şimdilerde şiir ve şarkı karışık bir zamanın sıkıntılarını yaşıyor. Kimi sıradanlık tuhaflığın, galiz küfrün şiirsel olduğu kanısında. Ama şiir üstesinden gelir. Çünkü isyanla, hayatla, kendini arayan insanla var eder kendini şiir. **13'te**

MARCELLO MUSTO:

Avrupa'da siyaset ve ekonomi

Jean-Claude Juncker ve Ursula von der Leyen Avrupa Komisyonu başkanları olduğundan beri, Avrupa Halk Partisi ile Sosyalist ve Demokratların İlerici İttifakı arasındaki büyük koalisyon AB'nin temel kurumlarını yönetmeye devam ediyor. **12'de**

Hatırlatmalar: Şifre skandalı

Nisan 2011'de, Yükseköğretim Geçiş Sınavı'nda (YGS) "şifreleme" olduğu ortaya çıkarılmıştı. 1,7 milyon öğrencinin katıldığı sınav için ilk kez o yıl herkese özel kitapçık hazırlanmış, sınav salonlarına kameralar yerleştirilmişti. Ama öte yandan da sorular şifrelenerek, bu basit şifreler sonradan daha net şekilde ortaya çıkacağı üzere cemaat eliyle dağıtılmıştı. YGS şifresi AKP'nin devlet içi kadrolaşma sürecini nasıl gerçekleştirdiğine dair kamuoyuna yansıyan ilk skandal olmuştu. Çeşitli operasyonlarla tasfiye edilen devlet kadrolarının hangi hilelerle tarikat ve cemaatlere teslim edildiği memleketi içine sürükleyen islamcı faşizmin nasıl adım adım örgütlendiği de bu şekilde ortaya çıkmıştı. **Yol Politika Kolektifi/9'da**

SEDA ÜNSAR:

Kısa notlar

Teorinin temeli kavramdır. Bugün Türkiye o gün olacağı iddia edildiği gibi "ileri demokrasi"-ye taşınmadığına göre veya neoliberal hükümet politikalarının pek de liberalleştirici şeyler olmadığı daha net anlaşıldığına göre, akademide

(özellikle siyaset bilimi ve sosyolojide) Türkiye üzerine ezber teorilerin kavramlarındaki bozukluktan başlamak gerekir. **12'de**

BATUHAN SARICAN:

Servet sınırlandırması

En zengin %1'lik kesim, sadece son iki yılda dünyanın geri kalanının toplamının neredeyse iki katı kadar zenginliğe sahip hale gelmiş durumda. Neoliberal ekonominin %1'i besleme aracı olarak %99'u süründürdüğü bu düzende, söz konusu artışların ve gelir dağılımı adaletsizliklerinin

yıllar geçtikçe daha da büyümesi sürpriz olmayacak. Peki ama buna karşı ne yapılabilir? Bu yazıda gündeme alacağımız bir öneri var: Zenginlerin servetini sınırlandırmak. **12'de**

+

Kavramlar üzerine kısa notlar

SEDA ÖNSAR*

Amerika'daki doktora yıllarımda katıldığım bazı konferanslarda, Türkiye'den gelen akademisyenler, Amerikan düşünce kuruluşlarından fon olarak yaptıkları çalışmalarda, AKP'nin Türkiye'yi liberalleştirme/demokratikleştirme adınımlarını dedikleri oryantalist deli gömleğini Türkiye'ye giydirdirirken, bu gömleğin tarihdışılığını anlatan eleştirel bir yaklaşım sunmaya çalıştığımda saldırı altında kalmıştım. Bu dönem Amerikan akademisinde, AKP'ye Türkiye'yi "ileri demokrasi" ve "sivil vesayet" e taşıyacak güç olarak bakan yayınlara ağırlık verilen dönemdi. Bu nedenle, dönemin ünlü kod kelimeleri "ileri demokrasi"ye, emperyalist-oryantalist Batı paradigmasının kullandığı kimlik siyaseti söylemini eleştirerek karşı çıkan yayınlara, oryantalistim görmeyen gelecekle ilgili yok sayma taktiğinin sert duvarına çarpıyordu. İnkılap Kitabevi'nden çıkan romanım "Düşüş: siyaset ve felsefe odasında aşk hikayeleri"nde detam olarak bu özgürlük, erdem ve bilgi ile gerçeğin peşine düşme, onurlu bir yaşam için ödenecek bedel, hayal kırıklığı, aşk, sardanelik, yalnızlık, ölüm ve kayıp zaman gibi metaforlarla örülmüş Batı Doğu karşılaşması anlatılıyor.

Bütün öngörülerini yanlış çıktığı ve argümanları bilimsel olarak da yanlış olduğu halde, o gün Batı'nın görmek istedikleri ve algıladıkları şeyleri yaparak kariyerlerini yapmış olan ve bu nedenle bugün de hâlâ dünya basınına demec verilebilen aydın akademisyenler, seçim sonuçlarını kutlasa da, bu sefer farklı olan bir şey var: Cumhuriyet Devrimi'nin anlamı, karşıdevrim süreci ve bu sürecin geldiği son nokta olarak 31 Mart Seçimleri'ni değerlendirdiğim "On the Fractured Ethos of Thrasymachus and the Rise of Turkey's Democratic Spirit" ("Thrasymachus'un Kirlian Ahlakı ve Türkiye'nin Yükselen Demokratik Ruhuna Üzerine") başlıklı makalem Washington'da etkin bir okunurluğu olan International Policy Digest'te 15 Mayıs 2024 tarihinde yayınlandı. Böylelikle bu konuda bir arkadaşımın yapabileceği tek yayın olan (ve akademik referanslarda "görmezden gelinme de", NATO tarafından satın alınan) 2008

Bu dönem Amerikan akademisinde, AKP'ye Türkiye'yi "ileri demokrasi" ve "sivil vesayet" e taşıyacak güç olarak bakan yayınlara ağırlık verilen dönemdi

Yılında Middle East Journal'da çıkan "Avrupa Birliği'ne Giriş Mitosundan Hayalkınlığına: Türkiye'de Dini ve Etnik Politizasyon İmplikasyonları (From the Myth of European Union Accession to Disillusion: Implications for Religious and Ethnic Politicization in Turkey)" başlıklı makalemizde olacağını söylediğimiz şeylerin olduğu bir Türkiye'yi olduktan sonra anlatan bir yazı yayınlanmış oldu.

DEVİRİM NE İDİ?

Teorinin temel kavramıdır. Bugün Türkiye o gün olacağı iddia edildiği gibi "ileri demokrasi"ye taşınmadığına göre veya neoliberal hükümet politikalarının pek de liberalleştirilen şeyler olmadığı daha net anlaşılacağına göre, akademiye (özellikle siyaset bilimi ve sosyolojide) Türkiye üzerine ezber teorilerin kavramlarındaki bozuluktan başlamak gerekir. Bugün cumhuriyetin kurucu partisine dahi binliçli (o halde politik doğruluk yapıyor demektir) veya bilinçsizce (hangisi daha vahim, karar vermek zor) hakim olan devrim tarihinin kabul edilemez manipülasyonunun (yani karşıdevrim tarih yazımının kabulunu) altında yatan yine aynı kavram karşılaşmasıdır. (Özgül Özelin talihsiz Arapça ve Şeyh Sait açıklamaları. Bu tarz karşıdevrim tarihi yazıcılığı, aslında, hiçbir parti için "demokrasinin gereği" olarak kabul edilemez. Liberal algı tarihi de pazar mantığıyla baktığından, "farklı fikirlerin özgür çarpışması" olarak algılasa da bu, çarpık bir algıdır çünkü özgürlüğe tehdit olan fikir, özgür çarpışma kapsamı dışındadır (Avrupa'nın bu konudaki örneği Nazizm), yani Avrupa demokrasisi buna izin vermez çünkü bu, manipülasyondur. Öte yandan, devrimi yapan partide hiç kabul edilemez.)

Şerif Mardin 1971'de International Journal of Middle East Studies'de yayınlanan "Türk Devrimi'nde İdeoloji ve Din (Ideology and Religion in the Turkish Revolution)" başlıklı çalışmasında, Türk Devrimi'ni devrim kavramının referans noktası olarak Fransız Devrimi'ni aldığımız için karşılaştırmalı bir bakışla analiz

eder. Fransız Devrimi önceki ideoloji hedefleyen şiddete dayalı sosyal, dini ve politik değişiklikler aracılığıyla bütünsel bir ideolojik değişim getirmiştir. Meşruyet ve ayrıcalık yapılarını (yani Kilise ve aristokrasi sınıfı) hedef almıştır. Bu hedef alma, köylü ayaklanması, burjuva itaatsizliği ve halk ayaklanmaları şeklinde gelmiştir.

Diyebiliriz ki devrim, Eski Rejimi (Ancient Regime) kanla yıkmakla kalmamış, kendi devrimsel süreçlerinde de zaman zaman terör ve şiddetle ilerlemiş; buna rağmen, hortlayan eski rejimle yeni rejim arasında gidip gelmiş fakat laik egemenlik ve politik meşruyeti ve kurumlarını, ardından Rönesans ve Aydınlanma, Marksist jargonla ekonomik altyapısında (İngiltere kadar olmasa da) Sanayi Devrimi olduğu için konsolide edebilmiştir.

Türk Devrimi'ne bu açıdan bakacak olursak, devrim diyebilir miyiz? Şerif Mardin'in sorduğu soru budur. Yanıt ise şöyledir: En azından 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren -aslında daha da öncesinden- bir dönüşüm sürecidir. Önceki sistemle kopuş evrimseldir; yani politik düzeni ani ve şiddete dayalı olarak ortadan kaldıran bir hareket yoktur. Sistemik olarak Eski Rejime ait bir sınıf ortadan kaldırılmamıştır; Robespierreler devrim tarihinde yanlış olduğunu belirtir). Devrim sadece üst tabakayı (saltanatı) yerinden etmiştir. Bu yerinden ediş bile "devrimsel" değildir; yani Fransa'daki olay daha sonra Rusya'daki gibi şiddete dayalı değildir, hanedan idam edilmemiştir. Ayrıca Halid Ziya Üsalgil hatıratında çok güzel resmedildiği gibi 1909 itibarıyla saray ve hilafet Batı'ya karşı egemenliğin kaybedilmesi sebebiyle ve kısıtlı ve yüzeysel de olsa belli ölçülerde yine de gerçekleşebilmiş modernleşmeyle içi boşaltılmış kurumlara haline gelmiştir.

Elbette ki Türk devrimcilerinin en büyük sıkıntılarının başında imparatorluğun kurumsallaşmış ayrıcalık yapısı geliyordu fakat asıl mücadele bürokrasi içindeydi ve feodal ayrıcalık sahiplerine yönelik bir saldırıydı.

Bunun sebebi ise, daha önceki yazılarımda anlattığım gibi sınıf kavramının 16. yüzyıl itibarıyla Batı'da sağlanmaya başlamış olan kapitalist dünya-ekonomiye çevreleşerek (yani üretim yapmadan, onların ürettiğini alarak) eklenmiş Osmanlı İmparatorluğunda ve özellikle Türk topluluğunda (tartışılması bu makaleyi aşan faktörlerle birlikte), farklı olmasından

kaynaklanıyordu.

Eğer ki sosyal sınıflar ekonomik çıkarlar etrafında oluşmuş formasyonlar olarak kabul edilecekse, Türk toplumunda bu formasyon en fazla embriyonik halde idi. Dolayısıyla politik karar alma mekanizması toplumsal sınıflarda değil, politik yapıya entegre olmuş katmanlardaydı (Bunlar, ordu ve bürokrasi olarak düşünülebilir).

Devrimcilerin kültürel-politik değişim için sivil amaçları, halk yığınlarının itkinde oluşmamıştı ya da böyle bir itki mevcut değildi. Ayrıca yine bununla ilgili olarak, Türk Devrimi'nde yine Mardin'in de tespit ettiği gibi alt sınıfların nefret edilen bir düşmana karşı karizmatik bir lider etrafında birleşmesi olsa da şiddet eğilimli güruhlar yoktu.

Öte yandan, bir parantez açarak bu noktada şu tespiti de yapmalıyız. Başta sınıfsal yapılarını farklılığından olmak üzere burada ele alamayacağım pek çok diğer faktörle birlikte, devrim feodal ayrıcalık sahiplerine kanla saldırma fırsatı bulamadan, bizzat o ayrıcalık sahipleri tarafından saldırı altında kalmış fakat nefsi müdafasını başarıyla yapmıştır. Bu saldırı gerek işgale karşı direniş yıllarında, gerekse cumhuriyetin ilanından hemen sonra çok partili sistem denemelerinde (aynı zamanda devrim durumunu ölçme denemeleri de diyebiliriz) bazı durumlarda yanına eski işgal güçlerini de alarak gerçekleşmiş ve bertaraf edilmiştir. (Menemen, Şeyh Sait, Seyit Rıza gibi).

Toplumsal katilim politik elitin halk yığınlarını mobilize etmesi ise, Türk Devrimi yine devrim olarak kategorize edilemez çünkü Fransız Devrimi'nde olduğu gibi, spesifik olarak adaletin yerine getirildiğini izleyen sosyal tabakalar, kale yakanlar, devrimin politikalarını radikalleştirilen devrimci komünler veya din ve aristokrasiye (sınıfsal aristokrasi zaten yoktur fakat ayrıcalıkları açısından denk düşünülebilecek saltanat mensupları diyebiliriz) karşı devrimin radikal politikasını uygulayan bir terör dönemi yoktur.

Fakat tüm bunlara rağmen, Şerif Mardin Türk Devrimi'nin devrim olduğunu söyler. Bunun nedenini anlatmaya ancak bu yazıyı haftaya tamamlayarak başlayabiliriz. Şimdilik şunu ifade edelim: Politik meşruyet kaynağının dini ontolojiden pozitivist ontolojiye ve egemenlik kaynağının halife-sultanlıktan laik cumhuriyete (yani halk egemenliği) geçebilmesi, buna temel olarak ulus kavramının embriyonik sınıflara rağmen oluşturulabilmiş olması ve kültürel devrim, bugün bir yüzyıl sonra İslam alemindeki teokrasiyi baktığımızda daha net gördüğümüz gibi, en büyük bir devrimdir.

*Yazar, Akademisyen.

BATUHAN SARICAN* NEOLİBERALİZMİN TEKERİNE ÇOMAK SOKMAK:

Servet sınırlandırması

Bir cenderede eziliyoruz; insanı ve doğal kaynakları sömüren, yaşamın tüm güzelliklerine düşman olan sermayenin gittikçe büyüyen cenderesinde... Bu süreçte yönetici erk sessiz kalmakla yetinmiyor, sermayenin cenderesine güç veriyor. Aldığı kararlar hatalı da olsa sermayeyi memnun ediyor. Buna karşın halk ve canlı yaşamı ezildikçe eziliyor, nefes almakta güçlük çekiyor.

Kapsam gereği doğayı farklı bir yazıya bırakıp sermaye ile halk arasındaki uçuruma küresel olarak karşılaştırmalı bir bakış atalım: Oxfam'a göre dünya genelinde 2 milyara yakın işçi-emekçi, neoliberal politikaların insanca yaşama haklarını elinden aldığı ülkelerde yaşıyor. 820 milyon insan ise yani yaklaşık her 10 kişiden birisi yatağa aç giriyor. Buna karşın milyarderlerin serveti her gün 2,7 milyar dolar artıyor. Bir milyarder, en alttaki %90'lık kesimde yer alan bir kişinin kazandığı her 1 dolara karşı yaklaşık 1,7 milyon dolar kazanıyor.

Ekonomi Politikası Enstitüsü'nün (EPI) hesaplamalarına göre, ortalama işçi maaşları 1978 ile 2015 arasında sadece %10 oranında artarken, CEO maaşları için bu oran aynı dönemde %940'ı geçiyor. Büyük şirketlerin organizasyon şemasında aşağıya doğru indikçe bu oran nispeten azalsa da genel seyir bu şekilde devam ediyor.

Hal böyle olunca en zengin %1'lik kesim, sadece son iki yılda dünyanın geri kalanının toplamının neredeyse iki katı kadar zenginliğe sahip hale gelmiş durumda. Her yıl hazırlanan Servet Raporu'ndan elde edilen son veriler ise 30 milyon dolar ve daha fazla net varlığa sahip olanlar için

Vergi adaletsizliği ve sınırsız sermaye birikimi, %1 ile %99 arasındaki uçurumu derinleştirerek halkı içinden çıkılması güç bir yoksulluk ve açlık döngüsünün içine sokuyor.

Ultra Yüksek Net Değere Sahip Birey (UHNWI) sayısının 2022'den 2023'e %4,2 arttığını gösteriyor.

SERVETİ SINIRLANDIRMAK

Neoliberal ekonominin %1'i besleme aracı olarak %99'u sürdürdüğü bu düzende, söz konusu artışların ve gelir dağılımı adaletsizliklerinin yıllar geçtikçe daha da büyümesi sürpriz olmayacak. Peki ama buna karşı ne yapılabilir? Bu yazıda gündeme alacağımız bir öneri var: Zenginlerin servetini sınırlandırmak...

Utrecht Üniversitesi'nden ekonomist-filozof Ingrid Robeyns, Li-mitarianizm isimli kitabında, servet sınırlandırmasının ne anlama geldiğini ele alıyor. Maksimum zenginlik için "kılavuz değer" niteliğinde limitler sunan yazar, hükümetlerin kişi başına 10 milyon avro (veya dolar) civarında bir servet sınırı, devralınacak miras içinse 200.000 euro (veya dolarlık) bir limit öneriyor.

Aşırı zenginliğin "çoğunlukla ahlak dışı ve suç teşkil eden uygulamalara bağlı olduğuna" da dikkat çeken yazar, özellikle zengin ülkelerin vergi sistemlerinin, son 40 yılda sermaye gelirinin eşitsiz bir şekilde artmasına olanak tanıdığı ve vergiden kaçmalarını

kolaylaştırdığına yönelik gözlemlerini de verilerle destekliyor.

Avrupa genelinde yaptığı araştırmalardan yola çıkarak konuşan ve bir kısmının %1 ve hatta %5'lik yüzdelik dilimlere girmesinin "etik açıdan yanlış olduğunu" söyleyen Robeyns, toplumun "düzenleyici bir ideal" olarak bu prensip etrafında örgütlenmesi gerektiğini belirtiyor. Ayrıca servet birikimine 10 milyonluk sınır koymanın, daha sağlıklı demokratik sistemleri destekleyerek topluma genel olarak daha iyi hale getireceğini savunuyor.

Şimdi bunun demokrasiyle ne ilgisi var demeyin; Robeyns'in de belirttiği üzere medya patronları, sözde hayırsever kuruluşların zengin kurucuları ve büyük siyasi parti başışçıları oranüst siyasi güç kullanarak veya destekleyerek dünyanın birçok yerinde demokrasiyi baltalıyor.

NEREDEN ALIP NEREYE VERİLECEK?

Yazarın servet sınırlandırmasına yönelik önerilerini kabaca şöyle sıralayabiliriz: Hükümetlerin zenginlik limiti düzenlemeleriyle zenginleri daha fazla vergilendirmesi veya zenginleşmelerini durdurması; bu sayede %99'daki insanların daha fazla maaş almasını sağlanması, çeşitli sosyoekonomik ve ekolojik sorunların çözülmesine önayak olması...

Sözgelimi elde edilen fonlarla gençlerin gelecek kaygısı yaşamadan yetiştirilmeye adım atmasını sağlayan hibeler verilmesi, iklim değişikliğinin yanı sıra sağlık ve eğitim hizmetlerindeki eşitsizlik gibi kolektif sorunların çözülmesi gibi öneriler söz konusu.

Bu arada Robeyns'in bu önerilerinin, dünyadaki aşırı zenginlere uygulanacak %5'e varan bir ek vergilendirmenin bile yılda 1,7 trilyon dolarlık fon toplanmasını sağlayarak 2 milyar insanı yoksul-

luktan kurtarmaya yeteceğini öngören Oxfam'ın yaklaşımıyla benzeştiğini de söylemeden geçmeyelim.

Cumhuriyet'ten İklim Öngel'e konuşan Prof. Dr. Aziz Konukman da benzer şekilde "nominal servet vergisi" alınması gerektiğinden bahsediyor. "Örneğin, 10 milyon TL mevduattan başlayan bir eşik değer olsun ve artan oranlı tarife belirlensin," diyor Konukman ayrıca ülkemizde enflasyonun yüksek olma nedenini de sermayenin bizzat kendisine bağlıyor.

BİRİKİM VE ENFLASYON

Enflasyon-sermaye birikimi ilişkisine yönelik başka bir yorum ise BBC Türkçe'ye konuşan Dr. Altuğ Özaslan'dan geliyor: "Kur Korumalı Mevduat programı nedeniyle gerçekleşen servet transferi sayesinde büyük bir kitle o kadar çok para kazandı ki, fiyat hassasiyeti olmadan, ölçsüz ve kontrolsüz harcama yapıyorlar." Bu ölçsüz tüketimin, cari açığı ve dış ticaret dengesini de bozduğunu ekleyen Özaslan, bu paranın doğal olarak lüks tüketime; lüks marka, lüks araç ve lüks konut satın alınmasına gittiğini belirtiyor.

Bir yanda halk enflasyona kurban edilip emek değersizleştirilirken, öte yandan açgözlüklük ile görgüsüzlük kol kola geziyor. Vergi adaletsizliği ve sınırsız sermaye birikimi, %1 ile %99 arasındaki uçurumu derinleştirerek halkı içinden çıkılması güç bir yoksulluk ve açlık döngüsünün içine sokuyor. Bu döngünün kendiliğinden kırılacağı düşünülmek ise gözlerde parıltı arayanların ekmeğine yağ sürüyor. Buna karşın halk demokrasisini ve her alanda eşitliği sağlamak için atılabilecek belki de en etkili adımlardan birisi, serveti sınırlandırarak neoliberalizmin sonsuz zenginleşme tekerine çomak sokmaktan geçiyor.

Yazı kaynakçası birgun.net'te. @batusrcn, Gazeteci.

MARCELLO MUSTO*

Küresel finans krizi sonrası Avrupa'da siyaset ve ekonomi

2007 yılında, tarihin en ağır finans krizlerinden biri ABD'yi vurduktan kısa süre sonra Avrupa'ya da yayılacak ve kıtayı derin bir duraklama dönemine sürükleyecekti. Yükselen kamu borcu iflas riskini artırdıkça birçok ülkeler Avrupa Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve IMF'den oluşan üçlü Troyka'dan kredi almak zorunda kaldı. Borçlarını ödemekte zorlanan devletler, bu kredilerin karşılığı olarak, 1990'ları yeniden yapılanma önlemlerini bile gölgede bırakacak kadar ağır kemer sıkma politikalarını hayata geçirmek zorunda kaldılar.

TROYKA DİKTATÖRLÜĞÜ

"Yapısal reform" tabiri, radikal bir anbilimsel dönüşümden geçti. Kökeni, işçi hareketinin külliyyatına dayanan kavram, sosyal şartlarda yavaş fakat kalıcı iyileştirmeleri işaret ederken, bugün ise refah devletinin derin bir erozyonu anlamına geliyor. Bahse konu olan sözde reformlar -gerileme demek daha doğru olacaktır- birçok kazanımı ortadan kaldırırken, 19. yüzyılın açgözlü kapitalizmini hatırlatan hukuki ve ekonomik şartları geri getirdi. Bu korkunç bir resesyona şartlarını oluşturdu.

Egemen sınıflar alt sınıflara karşı büyük bir kararlılıkla mücadele ederken, buna karşı direniş büyük oranda zayıf, örgütsüz ve parçalı bir biçimde gerçekleşti. Bu durum emekçi haklarının otuz yıl önce hayal bile edilemeyeceği kadar gerilediği gelişmiş ülkelerin göbeğinde de çokuluslu şirketlerin emek gücünü ekstrem biçimde sömürdüğü, ülkelerin kıymetli doğal kaynaklarını soyduğu dünya ekonomisinin çevre ülkelerinde de aynıydı. Tüm bu gelişmeler eşitsizliklerin devesa bir biçimde büyümesine ve zenginliğin paylaşımının gezegenin ayrıcalıklı sakinleri yararına büyük ölçüde değişmesine sebep oldu. İş güvencesizliği, işçiler arası rekabet, hayatın her alanının metalaştırılması, en yoksul tabakanın kendi içerisindeki çatışmalar ve yeni, çok daha işgalci bir kapitalizmin insanların yaşamlarını ve bilinçlerini görülmemiş bir biçimde yozlaştırmasıyla toplumsal ilişkiler derin bir değişime uğradı.

Ezamanlı olarak, Avrupa'da yaşanan kriz hızla siyaset dünyasına sıçradı. Geçtiğimiz otuz yılda, karar alıcı güçler giderek siyaset alanından ekonomi alanına devredildi, ekonomi şunu anda siyasete egemen olduğu gibi sıklıkla da değişime elverişsiz bir gerçeklik olarak tanımlanıyor, gündem belirleyici bir konumda olduğu gibi kritik tercihlerin de halkın denetiminden dışında bırakılması garanti altına alınmış durumda.

EKONOMİK MECBURİYETLER

Çok da uzun sayılamayacak bir süre önce siyasal eylemin alanı olduğu düşünülen, bugün sözde ekonomik mecburiyetler tarafından belirleniyor, bunun siyasetçilik maskesinin ardına saklanan ideolojisi ise aslında tehlikeli bir otoriter biçim ve tamamen gerici bir içerik barındırıyor. Buna en iyi örnek, "bütçe anlaşması" olarak da bilinen Ekonomik ve Parasal Birlik'te İstikrar, Koordinasyon ve Yönetişim Anlaşmasının (TSCG) Avrupa ülkelerinin yasalarına dengelenmiş bütçe mecburiyetini zorla sokması.

Ulusal meclislerin siyasal-ekonomik hedefler konusunda bağımsız karar alabilmesinin önüne duvar ören TSCG, en borçlu AB ülkelerinin sosyal devlet yapısını zayıflatmaya ve ekonomik resesyona derinleştirme tehdit etmeye yarıyor.

Çoktandır yürütme gücününün yasama gücüne karşı gücünüirdiği antidemokratik eğilimler ve oransal seçim sistemlerinden çoğunluğu sağlamanın ek faydalar getirdiği biçimlere geçilmesi, ulusal parlamentoların temsil yeti niteliğini zayıflatmıştı. Fakat son olarak parlamentodan piyasa ve

Jean-Claude Juncker ve Ursula von der Leyen Avrupa Komisyonu başkanları olduğundan beri, Avrupa Halk Partisi ile Sosyalist ve Demokratların İlerici İttifakı arasındaki büyük koalisyon AB'nin temel kurumlarını yönetmeye devam ediyor.

onun oligarşik aktörlerine iktidarın devredilmesi, bu dönemde demokrasinin en büyük darbeyi vurdu.

Borsa endeksleri, kredi kurumlarının değerlendirmeleri ve devlet tahillilerinin getiri farkı çarçımız toplumunun en büyük fetişleri: Halkın iradesinden çok daha büyük bir değer kazandılar. Bu sayede milyonlara en büyük zararı veren kararlar, "piyasaların restorasyonu" açısından son derece ehemmiyetli olarak sunuldu.

Siyasetin en görünür olduğu an, ABD ve Avrupa'da 2008 başında bankaların kurtarılması örneğinde gördüğümüz üzere ancak ekonomiyi kurtarması için yardıma çağırılmasıyla ortaya çıkıyor. Finans temsilcileri en son kapitalist krizin etkilerini yumuşatmak için siyasi müdahaleye ihtiyaç duydu duymasına ancak ekonomik yönelimlerin ve krizin temelindeki yasaların yeniden tartışmaya açılmasını kararlılıkla karşınsında durdular.

Ekonominin gücü elinde tutan hükümetlerin amaçları, kadroları ve yapıları üzerindeki kontrolü giderek artıracak, merkez sağ ve merkez sol hükümetlerin sosyo-ekonomik yönelimleri arasında bile bir fark kalmamaya başladı. Geçmişte "çıkarcı grupları" tarafından kontrol etmeye çalıştıkları ana akım medyaya, hükümete ya da iktidar yolundaki partilere rekabet, hayatın her alanının metalaştırılması, en yoksul tabakanın kendi içerisindeki çatışmalar ve yeni, çok daha işgalci bir kapitalizmin insanların yaşamlarını ve bilinçlerini görülmemiş bir biçimde yozlaştırmasıyla toplumsal ilişkiler derin bir değişime uğradı.

TEKNOKRAT HÜKÜMETLER

Bunun en büyük kanıtı, "teknokrat hükümetler" dönemi ile geldi. Luca Papademos ve Mario Monti Yunanistan ve İtalya'da seçimlerden bağımsız şekilde başbakan olarak atandı. Bu yıllarda, Sosyalist Enternasyonaldeki kimi aktörler de benzer bir yola girdi. Neoliberalizme herhangi bir alternatif olamayacağı inancıyla, Avrupa Halk Partisi grubundaki merkez sağ partilerle ittifak kurarak sistemin ekonomiyi ve topluma dair ana unsurlarını eleştiririz bir biçimde benimsediler.

Buna iyi bir örnek, Alman Sosyal Demokrat Partisinin Angela Merkel'in şansölyeliğini 2005'te ve 2013'te destekleyerek tüm özneliğinden feda ettiği Almanya'daki Grosse Koalition (Büyük Koalisyon) oldu.

Jean-Claude Juncker ve Ursula von der Leyen Avrupa Komisyonu başkanları olduğundan beri, Avrupa Halk Partisi ile Sosyalist ve Demokratların İlerici İttifakı arasındaki büyük koalisyon AB'nin temel kurumlarını yönetmeye devam ediyor.

Çeviren: Yunus Emre Ceren *Sosyoloji Profesörü, York Üniversitesi

